

6 november 2024
EU-kommissionen
Europaparlamentet
Sveriges regering
Sveriges riksdag

Europaforum Norra Sveriges synpunkter på EU:s tionde program för forskning och innovation (FP10)

Europaforum Norra Sverige (EFNS) är ett nätverk för politiker på lokal och regional nivå från Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland.

EFNS är en mötesplats och kunskapsarena där EU:s politik analyseras och diskuteras i de avseenden där den berör norra Sverige.

EFNS bevakar Europafrågor för att påverka EU:s lagstiftning, EU:s strategier och handlingsprogram samt EU:s budget.

Syftet med EFNS är att tillvara ta norra Sveriges intressen både på den europeiska arenan och i förhållanden till den nationella nivån i frågor med ett tydligt europeiskt perspektiv.

EFNS synpunkter i korthet:

Excellens, breddat deltagande och förenklingar: FP10 bör upprätthålla excellens samtidigt som tillgängligheten bör förbättras för mindre aktörer, särskilt i nordliga glesbefolkade områden. Betydande förenklingar behövs för att bredda deltagandet och bör baseras på innovationspotential på NUTS2-nivå.

Lokala och regionala aktörer: FP10 bör utöka rollen för regionala och lokala myndigheter för att öka projektens genomslag och stödja programmets mål.

Synergier: Förbättrade synergier mellan EU fonder är nödvändiga för att maximera investeringar i forskning och innovation. Detta kräver bättre samordning och förenklade regler.

Regional dimension av FP10: FP10 bör fokusera på att nyttja potentialen hos regionala små och medelstora företag (SME) och innovationsaktörer, samtidigt som administrativa bördor minimeras.

Tematiska prioriteringar: Tematiska områden som bör vara prioriterade i FP10:

- Den arktiska dimensionen
- Glesbefolkade områden
- Samhällsomvandling kopplad till industriella omställningar

- Urbefolkningar
- Bioekonomi, träbaserade produkter och skoglig forskning
- Energisystem
- Förändrad geopolitisk kontext i Europa
- Rymd
- eHälsa och distansoberoende hälso- och sjukvårdstjänster

Excellens, breddning och förenklingar

EFNS anser att excellens bör förbli den vägledande principen för fördelningen av medel i konkurrensutsatta utlysningar och tillämpas genom hela programmet. FP10 bör dock nå ett bredare spektrum av deltagare. Ett sätt att uppnå detta är att underlätta för mindre aktörer att delta.

Norra Sverige har många små forsknings- och innovationsaktörer, små och medelstora företag (SME) samt tillverkande företag i glesbefolkade områden, vilka besitter värdefull expertis som kan bidra avsevärt till projekt inom FP10 och ökad konkurrenskraft. Dessa aktörer riskerar dock att uteslutas på grund av bristande kapacitet att hantera administrationen av Horisont Europa projekt under nuvarande förfaranden. FP10 bör därför införa betydande förenklingar för att göra deltagandet mer tillgängligt.

Dessutom bör initiativen för breddat deltagande baseras på innovationspotential på NUTS2-nivå, snarare än att begränsas av förutbestämda landsklassificeringar. FP10:s insatser för att bredda deltagandet bör beakta de särskilda utmaningar som alla regioner med permanenta nackdelar står inför såsom glesbefolkade områden i norr och långa avstånd, och säkerställa att de inte hamnar på efterkälken i Europas forsknings- och innovationslandskap.

Den trepelarstruktur som används inom Horisont Europa är effektiv eftersom att den balanserar nyfikenhetsdriven forskning, samverkansprojekt för globala utmaningar och industriell konkurrenskraft samt stöder innovativa start-ups med potential att skala upp. Införandet av EU:s nya "Competitiveness Fund" bör inte ske på bekostnad av FP10 projekt som för närvarande stöds under pelare två, särskilt de som involverar europeiska samarbetsprojekt, då pelare två är avgörande för Europas konkurrenskraft.

Lokala och regionala aktörer i Horizon Europe-programmet

Regionala och lokala aktörer erkänns redan som värdefulla deltagare i många Horizon Europe-projekt. De bidrar med viktig kunskap, underlättar implementeringen av tekniska och organisatoriska innovationer och spelar en central roll som slutanvändare. Genom att tillämpa FP10:s projektresultat säkerställer de att innovationer implementeras effektivt, vilket gynnar samhället i stort. Deras

medverkan kan dock utökas ytterligare genom att framtida utlysningar tydligare och oftare inkluderar regionala och lokala myndigheter som uttalade projektdeltagare.

Synergier

Synergier mellan olika EU-fonder har länge erkänts som avgörande för att maximera effekten av EU:s investeringar i forskning och innovation. För att uppnå dessa synergier krävs förbättrad dialog och samordning mellan Europeiska kommissionens generaldirektorat för att säkerställa att fonderna planeras i samklang. Detta skulle göra det möjligt för regioner och forskningsfinansiärer att aktivt sträva efter synergier. Finansieringssystemet bör också ge incitament och skapa förutsättningar som gör det attraktivt för konsortier och organisationer, till exempel regioner, att samarbeta mellan olika fonder. Förenklade regler och harmoniserade förfaranden mellan olika finansieringsinstrument kan minska de administrativa bördorna, uppmuntra till ett bredare deltagande och säkerställa att resurserna används mer effektivt.

Förenklade regler och harmoniserade förfaranden mellan finansieringsinstrument kan minska administrativa bördor, uppmuntra bredare deltagande och säkerställa att resurser används mer effektivt. Detta kommer i sin tur att stärka den övergripande effekten av EU-finansierade forsknings- och innovationsprojekt.

Regional dimension av FP10

Under den nuvarande programperioden har Europeiska kommissionen utforskat olika metoder för att integrera en regional dimension i forsknings- och innovationspolitiken, bland annat genom initiativet Regional Innovation Valleys (RIV). Även om dessa insatser är uppskattade har de modeller som introducerats, särskilt genom European Innovation Ecosystems (EIE) och utlysningarna för RIV i Horizon Europe, väckt vissa farhågor. Dessa regionala partnerskap över NUTS-2-regioner bör främst baseras på kriterier för excellens och tematiska områden över de samarbetande NUTS-2-regionerna, snarare än att styras av regionernas klassificering som mer eller mindre utvecklade i regional innovation scoreboard.

Klassificeringen av regioner som "*mer utvecklade*" eller "*mindre utvecklade*" är alltför begränsande. Den bortser från att regioner som betecknas som "*mer utvecklade*" kan innehålla betydande områden som snarare liknar "*mindre utvecklade*" regioner. För att mer exakt återspegla komplexiteten och de varierande utmaningarna i varje region bör klassificeringssystemet förfinas, samtidigt som det nuvarande systemet för NUTS-2-riskerar att bli ett ineffektivt incitament för starka partnerskap.

Det finns även en risk att dessa metoder skapar stora administrativa bördor för offentliga myndigheter, klusterledare och forskningsaktörer i regionerna, genom t.ex. krav på interregionala samarbeten, identifiering av värdekedjor och utveckling av

investeringsportföljer. Detta kan avleda fokus från själva innovationsarbetet och teknikutvecklingen. För att stärka den europeiska konkurrenskraften bör dessa insatser i stället riktas till att ta tillvara den innovativa potential som finns bland regionala små- och medelstora företag och andra lokala aktörer, oavsett vilken administrativ kapacitet som finns tillgänglig.

Tematiska prioriteringar

Europaforum Norra Sverige (EFNS) vill bidra till FP10 genom att lyfta fram tematiska områden som är avgörande att inkludera för att säkerställa ett konkurrenskraftigt Europa genom kunskapsdriven innovation.

Samhällsomvandling, industriell omställning och glesbefolkade områden i Arktis

Arktis är en komplex region med unika förhållanden, känslig miljö och en mångfald av ekonomiska aktiviteter, som alla spelar en avgörande roll för EU:s strategiska autonomi, gröna industriella omställning och säkerhet. Även om det är viktigt att klimatförändringar och miljöfrågor fortsätter att vara centrala i den arktiska forskningen, är det lika viktigt att inse att Arktis inte bara handlar om klimat-polar- eller havsstudier – det handlar också om människor som bor här. Alltför ofta används begreppet "arktisk forskning" enbart om studier av globala klimateffekter, snarare än att adressera behoven hos människor som bor i regionen.

För att rätta till detta behöver rollen för samhällsvetenskap och humaniora (SSH) stärkas inom FP10, och vikten av tvärvetenskapliga projekt i Arktis bör lyftas fram. Mer forskning behövs för att förstå de samhälleliga effekterna av klimatförändringar och hur de särskilt drabbar och påverkar de arktiska områdena med känslig natur samt för att stödja resiliens inom t.ex skogsbruk och livsmedelsförsörjningen. EU:s ramprogram bör sätta människorna i Arktis i centrum för sin forskning och säkerställa att fördelarna av dessa insatser är påtagliga för människorna.

Det arktiska perspektivet bör beaktas i relevanta utlysningar, särskilt inom områden av global betydelse, som biobaserad och cirkulär ekonomi, arktisk livsmedelsproduktion, energiomställning, hållbar utvinning av mineraltillgångar och digital transformation. Vidare bör tematiska forskningsområden av särskild betydelse för EU:s arktiska områden, på grund av kallt klimat, långa avstånd och geografiska förutsättningar, inkluderas. Detta gäller särskilt utmaningar som en åldrande och minskande befolkning, hälso- och sjukvårdssystem samt infrastruktur.

Glesbefolkade områden

Europas glesbefolkade regioner spelar en viktig roll i EU gröna och digitala omställning och EU:s strävan efter strategisk autonomi, särskilt inom energiproduktion, skogsbruk och gruvdrift. Dessa styrkor innebär dock också unika

utmaningar. De glesbefolkade regionerna kommer sannolikt att uppleva effekterna av omställningarna på olika sätt, vilket gör det avgörande att skapa kunskap om hur den gröna och digitala omställningen kommer att påverka människorna. Denna förståelse är viktig för att säkerställa att dessa regioner är fullt integrerade i omställningen.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas i FP10 åt att utveckla lösningar anpassade för dessa regioner, särskilt när det gäller kommunikationsteknologier och deras förmåga att erbjuda tillförlitlig täckning i glesbefolkade områden. Vidare bör utveckling av elektriska och autonoma fordon, anpassade för avlägsna och kalla regioner, samt förbättring av hälso- och välfärdstjänster i dessa områden, prioriteras. De specifika behoven och potentialen i glesbefolkade regioner bör beaktas i alla relevanta utlysningar för att säkerställa deras inkludering i Europas bredare omställningsinsatser.

Samhällsomvandling i den industriella omställningen

För norra Sverige innebär den gröna industriella omställningen också en samhällsomvandling, då regionens energiintensiva industrier tar steg för att drastiskt minska koldioxidutsläppen. Detta positionerar Europa som en global ledare inom vätgas stål- och batteriproduktion. Industriinvesteringar som överstiger 100 miljarder euro i norra Sverige skapar inte bara möjligheter utan även utmaningar för den lokala befolkningen, små och medelstora företag (SME) leverantörer samt för lokala och regionala myndigheter. I takt med att EU ambitiösa agenda för industriellt ledarskap och den gröna omställningen fortskrider, kommer många andra regioner i Europa sannolikt att möta liknande utmaningar i framtiden.

Med tanke på denna dynamik bör FP10 ta upp de sociala omvandlingar som är kopplade till industriella omvandlingar, med särskild tonvikt på samhällsvetenskap och humaniora i relevanta ansökningsomgångar. Trots att kompetensutveckling och arbetskraftens rörlighet är starka politiska prioriteringar för både medlemsstaterna och EU, är de fortfarande underutforskade områden. Att åtgärda dessa brister kommer att vara avgörande för att säkerställa att Europas industriella och samhälleliga omvandling blir framgångsrik.

Ursprungsbefolkningar

FP10 bör hantera de specifika behoven hos ursprungsbefolkningar, såsom samerna i norra Europa, och betona vikten av inkludering och hållbar utveckling. Dessa samhällen är djupt förankrade i sina marker, vilka spelar en avgörande roll för deras kultur, försörjning och traditioner. Industriprojekt, även om de är viktiga för EU gröna och digitala omställning, leder ofta till spänningar kring markrättigheter, miljöpåverkan och kulturbevarande. Framtida forskningsinsatser bör prioritera konfliktlösning, kulturbevarande och hållbar markanvändning. Att stärka SSH-perspektiv i utlysningar kan ytterligare bidra till att hantera dessa frågor och

säkerställa att ursprungsbefolkningar drar nytta av den industriella utvecklingen samtidigt som de bevarar sitt kulturarv.

Bioekonomi, träbaserade produkter och skoglig forskning

Bioekonomi och träbaserade produkter spelar en central roll i Europas gröna omställning genom att erbjuda förnybara material med stor potential för substitution, exempelvis genom att ersätta betong och plast i olika tillämpningar. Träkonstruktioner är hållbara alternativ som minskar utsläpp, främjar cirkularitet och fungerar som stabil kolinlagring. Europa visar dessutom industriellt ledarskap inom skogsbruk och i utvecklingen av en konkurrenskraftig biobaserad cirkulär ekonomi. För att fullt ut dra nytta av dessa möjligheter bör hela värdekedjan för träbaserade produkter – från råvaror till högvärdiga produkter – vara ett centralt fokus. Bioekonomi, skoglig forskning och träbaserade produkter bör därför vara ett framträdande ämne i FP10.

Energisystem

Den gröna omställningen kräver inte bara utveckling och förfining av förnybar energiproduktion – såsom vindkraft, solenergi och vätgas – utan även en omfattande översyn av energisystemet som helhet. Den snabba expansionen av elektrifierad tung industri, tillsammans med den växande efterfrågan på ren energi, kommer att sätta press på Europas energiinfrastruktur. Omställningen kommer att kräva betydande investeringar i att modernisera och anpassa energinäten för att stödja denna förändring. Detta inkluderar uppgradering av överförings- och distributionsnät för att hantera nya krav, integrering av smarta nätteknologier, europeisk batteriproduktion och förbättrad lagringskapacitet för att säkerställa tillförlitlighet och effektivitet. I detta sammanhang måste FP10 fokusera både på tekniska innovationer inom energiproduktion och de systemförändringar som krävs för att underlätta övergången. Forskning och innovation bör fokusera på att förbättra nätens flexibilitet, integrera förnybara energikällor i befintlig infrastruktur och utveckla robusta energisystem som kan hantera ökad elektrifiering.

Förändrat geopolitiskt sammanhang i Europa

Det geopolitiska landskapet i Europa har genomgått betydande förändringar under de senaste åren, särskilt med den ryska aggressionen mot Ukraina samt Finlands och Sveriges anslutning till NATO. Detta har ökat fokus på behovet av en starkare inriktning på säkerhet och resiliens inom EU:s forsknings- och innovationsagenda. När Europa navigerar i en alltmer volatil geopolitisk miljö måste FP10 prioritera forskning som stärker både EU:s strategiska autonomi och dess förmåga att möta nya säkerhetshot.

Forskningsutlysningar bör fokusera på utveckling av robust och säker energinfrastruktur som minskar beroende av externa aktörer, särskilt i regioner som är särskilt sårbara för geopolitiska störningar. Dessutom måste cybersäkerhetslösningar kontinuerligt vidareutvecklas för att skydda kritisk infrastruktur från digitala attacker.

Vidare stärker Finlands och Sveriges anslutning till NATO säkerhetsramverket för de arktiska och baltiska regionerna. Utlysningar i FP10 bör återspegla detta genom att adressera omfattande säkerhetsfrågor i norr, med fokus på områden som gränssäkerhet, beredskap och försvarsteknologier anpassade till regionens unika miljömässiga och logistiska utmaningar. Genom att hantera dessa frågor kan FP10 stödja utvecklingen av innovativa lösningar som inte bara stärker Europas försvarsförmåga utan också ökar resiliensen i dess ekonomiska och sociala system inför geopolitisk instabilitet.

Rymdteknik och atmosfärforskning

Rymdteknologier används i allt större utsträckning av forskare, offentliga myndigheter, företag och individer för tillämpningar inom transport, logistik, miljöövervakning, klimatforskning och kommunikation. Investeringar i rymdforskning driver inte bara ekonomisk tillväxt utan ger också samhällsnytta som sträcker sig långt utöver deras ursprungliga syften. Därför bör atmosfärforskning, rymdteknik och rymdobservation prioriteras i FP10.

eHälsa och distansoberoende hälso- och sjukvårdstjänster

eHälsa och distansoberoende hälso- och sjukvårdstjänster har redan visat sin potential att förbättra effektiviteten, särskilt i glesbefolkade områden i norr, där många medborgare har långa avstånd till vårdgivare. Potentialen för eHälsa sträcker sig dock ännu längre med tillämpningen av teknologier som artificiell intelligens (AI), stordataanalyser och robotik. Dessa innovationer kan revolutionera personlig vård, prediktiv diagnostik och fjärrövervakning av patienter. Med detta i åtanke bör eHälsa vara ett framträdande ämne i FP10, för att främja utvecklingen av innovativa digitala lösningar som kan hantera nuvarande och framtida utmaningar inom hälso- och sjukvården i Europa. Dessa initiativ kan säkerställa bredare tillgänglighet, förbättrade resultat och effektivare vårdssystem.

Antaget vid Europaforum Norra Sverige

Jonas Andersson (S)
Region Jämtland Härjedalen

Johan Loock (M)
Region Jämtland Härjedalen

Lars-Gunnar Nordlander (S)
Kommunförbundet i
Jämtland Härjedalen

Daniel Danielsson (C)
Kommunförbundet i
Jämtland Härjedalen

Åsa Ågren Wikström (M)
Region Västerbotten

Rickard Carstedt (S)
Region Västerbotten

Ann Åström (S)
Region Västerbotten

Anders Öberg (S)
Region Norrbotten

Isak Utsi (S)
Norrbottens Kommuner

Carina Sammeli (S)
Norrbottens Kommuner

Dan Rasmusson (SD)
Region Västernorrland

Jonny Lundin (C)
Region Västernorrland

Erik Lövgren (S)
Kommunförbundet
Västernorrland